

ולצמאונך אמור די, בַּשְׂדִי, בַּשְׂדִי...

מיידיש: מנחם פרי ובנימין הרשב

ציליה דראפקין נולדה כציליה לויין בבוברויסק (בֶּלָאָרוס) בדצמבר 1887, סיימה גימנסיה רוסית וקיבלה רישיון הוראה לבית־ספר לבנות. באוקטובר 1906 היא הכירה את אורי־ניסן גנסין בקייב, שבה שהתה לצורך לימוד ב"קורסים" לקראת תעודת־בגרות מלאה. היא התאהבה בו נואשות – אהבתה הראשונה – אך גנסין לא נענה לה. במארס 1907 כתבה הצעירה בת התשע־עשרה, שעד כה לא ידעה נשיקת גבר, שיר חדשני ונועז ברוסית, "אם יבוא לעירי", אשר בו תיארה כיצד, אם יזדמן לה ללון בבית אחד עם גנסין, היא תתגנב אל מיטתו בלילה ותנשק לו בשנתו בחזה, "ונשיקתי תהיה רוצחת." / את דמו, את לבו, אשתה בנשיקתי". לימים הפך השיר הזה לאב־טיפוס של הפואטיקה של דראפקין.

בספטמבר 1907 זרק גנסין בשולי מכתב שלו אליה מלונדון שגם הוא אוהב אותה "באהבה שאין לה גבול", הבטיח לפרט במכתב הבא, ונעלם לפלשתינה בלי ליידע אותה. כשלא קיבלה תשובות למכתביה נסעה אובדת־עצות בסוף ינואר 1908 ללונדון, לא מצאה שם את גנסין ואף לא את ברנר, חזרה לפּוֹצְ'פּ, עיירתו של גנסין ברוסיה, ומשלא מצאה אותו גם שם שכרה חדר במלון וניסתה להתאבד בתלייה על וו בצמותיה.

ב־1911 כבר הייתה נשואה לשמעיה דראפקין, איש הבונד, ואם לילד. אך שמעיה נאלץ לברוח לאמריקה מן המשטרה הצארית, וציליה, שהתלבטה אם לנסוע בעקבותיו, חידשה את הקשר שלה עם גנסין, ובאוקטובר 1911 היא שלחה לו את "אם יבוא לעירי" שלה וסיפרה לו על ניסיון ההתאבדות מלפני ארבע שנים. גנסין, שהיה שרוי אז בעיצומה של כתיבת "אצל", גנב ממנה את השיר בלי ידיעתה, כלומר הכין לו נוסח עברי וְכָלל אותו ב"אצל" כשיר שלו־עצמו (הדבר ייודע לה רק ב־1917). כוחו של השיר הרוסי היה באיפוק וביובש שלו, אך גנסין עיבה אותו והפך אותו לשיר נוסף פאתוס ואלוזיות, "והיה כי ישוב מנדודו" – שיר שזכה להערצת דורות של משוררים ונחשב במשך ארבעים שנה לפאר יצירתו השירית של גנסין. רק ב־1952 נודע לקהל הקוראים העברי מי חיברה אותו.

ב־1917 – כבר בניו יורק – גמלה בלבה של דראפקין ההחלטה להפוך למשוררת ביידיש, ותחילה עיבדה ביידיש, במשקל ובחרוז, את שיריה הרוסיים (שנכתבו במקור בריתמוס חופשי). "נשיקה" המופיע במבחר זה הוא העיבוד של "אם יבוא לעירי", העולה עליו. מרבית שיריה פורסמו בשנות העשרים של המאה הקודמת. ספר השירים היחיד של דראפקין בחייה, 'אין הייסן ווינט' (ברוח החמה), ראה אור ב־1935.

המשוררות בשירת יידיש הקדימו את הופעת המשוררות בשירה העברית: בשנות העשרים של המאה הקודמת ניתן למנות לפחות חמש־עשרה משוררות יידיש ששירתן בעלת־ערך. היום נחשבת דראפקין לאחת ממשוררי יידיש הגדולים בארה"ב באותן שנים,

משוררת לא־מרוסנת שחוללה מהפכה בשירת יידיש והביאה אליה קול רענן של אשה חושנית, עם נוכחות עזה של גוף נשי ועם ארוטיות בוטה ואלימה. בספריה החדשה יראה אור בקרוב 'ונשיקתי תהיה רוצחת' בערכתי ובו כמחצית משיריה של דראפקין בתרגום עברי, וכן סיפור שלה על גנסין, מזיכרונותיה עליו, סיפור הביוגרפיה שלה כפי שטרם סופר, ופרק על אמנות־השיר שלה. תרגומי שיריה שלהלן לקוחים מספר זה. ארבעה מהם הכין בנימין הרשב לרבעון 'סימן קריאה' והם מופיעים כאן בנוסח ערוך־מחדש (הרשב נפטר לפני שהספיק לראות את העריכה). שאר התרגומים, החתומים מ"פ, הם שלי.

מ"פ

מתעורר בי רצון לראות

עוד לא רָאִיתִי אוֹתְךָ
בְּשָׁנְתְּךָ,
מְתַעוֹרֵר בִּי רָצוֹן לְרֵאוֹת
אֵיךְ אַתָּה יֹשֵׁן,
כְּשֶׁאַתָּה מְאַבֵּד אֶת הַשְּׁלֵטוֹן
עָלֶיךָ, עָלֵי.
מְתַעוֹרֵר בִּי רָצוֹן לְרֵאוֹת אוֹתְךָ
חֶסֶר־אוֹנִים, חֶלֶשׁ, אֶלֶם,
מְתַעוֹרֵר בִּי רָצוֹן לְרֵאוֹת אוֹתְךָ בְּעֵינַיִם
עֲצוּמוֹת, נְטוּל־נְשִׁימָה,
מְתַעוֹרֵר בִּי רָצוֹן לְרֵאוֹת אוֹתְךָ
מֵת.

(מיידיש: ב"ה)

למשוררת צעירה

מה יוצא מזה שמבטך יורד עמק לחקר דברים?
לבה, לבה ישן,
ואם, כשבא,
ואת, במבטים ברוכים,
הסתכלת בו כמו בן,
מה יוצא מזה?
עליך שלש פעמים, כמוני, להשרף בגיהנום –
באש אהבה,
לאט, ארכות, להשרף.
עליך שלש פעמים, כמוני,
בגיהנום להצרך –
עליך לאהב בלי שכל, בלי גאון,
לאהב עד למות!
ואז, כשאת המות
באהבה תפירי,
כתבי שירי־אהבה!
(מיידיש: מ"פ)

ומלים מופלאות

לי"ג

לקחתי ספין
חדה כפלדת עינים שאינן חיות עוד,
וקרה, כמבט של עיניך החיות.
בספין את לבי פתחתי
ובשקט אמרתי: שתה –
שפתיה נצמדו אל לבי הפצוע,
ושתיית ושתיית...

וְעֵינֶיךָ הִתְלַהֲטוּ לְפִתְעַע
וּמְלִים מְפֹלְאוֹת הִתְפָּרְצוּ
מִפִּיךָ הַחֵם הַצָּמֵא.

(מ״ידיש: ב״ה)

נִשְׁמָתִי בִּידִיךָ

אַתָּה מְשַׁפֵּיל אוֹתִי הַיּוֹם
בְּאֵי־הַסֶּתְכָלוֹתֶךָ בֵּי,
בְּשִׁתְּיֶקְתֶּךָ,
הֵיִתִּי רוֹצֶה
שְׁלֵא תִסְרִד
מִמֶּנִּי אֶת עֵינֶיךָ
וּמִשֶּׁהוּ תִסְפֹּר לִי חֶרֶשׁ,
וְאַנִּי אֲשַׁמֵּעַ אוֹתְךָ
טוֹבֵלֶת בְּעֵינֶיךָ.

הַסֶּתְכָל בֵּי, כְּמוֹ אֹז,
כְּשִׁחֲשִׁתִּי
אֵיךְ אֶת נִשְׁמָתִי אַתָּה לוֹקַח בְּיָדֶיךָ
וּמִנְשָׁקָה חֶרֶשׁ.

(מ״ידיש: מ״פ)

גברת הקרקס

אני גברת של קרקס
ורוקדת בין פגיונות
המזבזבים בזירה
וחדיהם מעלה.
גופי הקל מתפתל גמיש,
נמלט ממות-בנפילה,
נוגע-לא-נוגע בלהבי הפגיונות.

עצורי-נשימה מסתכלים במחולי,
ומישהו מבקש שם עלי את אלהים.
לפני עיני בוהקים
החדים במעגל של אש –
ואיש אינו יודע כמה אני רוצה לפל.

עפתי מרקד ביניכם,
פגיונות פלדה קרים,
אני רוצה שדמי ילהיטכם,
על חדיכם המערטלים
אני רוצה לפל.

(מיידיש: ב"ה)

תמונתך

בספרך, אהובי, אהובי, אגשש,
ובו את תמונתך החורת אבקש,
ואת תמונתך החורת אבקש
להצמיד אל לחיי הבוערת.

וְצָמוּד אֶל לַחַי, הַפּוֹרְטֵרֵט
הַקֶּטָן מִתְגַדֵּל, מִתְגַדֵּל, וְכִמוּ מְלִטָּה,
יְדָה מִן הַסֵּפֶר עוֹלָה וְיוֹצֵאת
וְלוֹטְפָה אֶת לַחַי הַבּוֹעֵרֶת.

וְשׁוֹרוֹת מֵאֶחָד מְשִׁירֶיהָ תִלְחֹשׁ
לִי בְּאֶזֶן כֹּה רַךְ וּמְתֵשׁ,
וּבְשִׁעָה שֶׁאֶקְרָא אוֹתָהּ, לֹא מְתֵשׁ
מִבְּטֵי הָאוֹהֵב.

(מִיִּידִישׁ: מ"פ)

אָמִי

אָמִי,
בֵּת עֲשָׂרִים-וּשְׁתַּיִם,
אֶלְמָנָה עִם שְׁתֵּי יְלָדוֹת קֵטְנֻטוֹת נִשְׁאָרָה,
בְּצַנִּיעוֹת גְּמָרָה אִמֵּר שֶׁשׁוֹב לֹא תִהְיֶה אִשָּׁה לְאִישׁ.
שְׁקֻטִים נִמְשְׁכוּ יְמִיהָ וּשְׁנוֹתֶיהָ,
כְּמוֹאֲרִים בְּנֵי שְׁעוּה קִמְצָנִי.
אָמִי לֹא הִיָּתָה אִשָּׁה לְאִישׁ,
אֶךְ אֶת כָּל הָאֲנָחוֹת
רְבוֹת-הַיָּמִים, רְבוֹת-הַשָּׁנִים, רְבוֹת-הַלֵּילוֹת,
שֶׁל יִשׁוּתָהּ הִצְעִירָה וְהָאוֹהֵבֶת,
שֶׁל דָּמָה הָעוֹרֵג,
סִפְגָּתִי בְּלֵב-הַיְלָדָה שְׁלִי,
עָמַק בְּקֶרְבִי רוּיָתִי.
וְעֶרְגָּתָה הַחֲבוּיָהּ, הַרוֹתַחַת,
נִשְׁפָּכָה חֲפְשִׁית לְתוֹכִי
כְּמִתּוֹךְ מַעֲזָן תַּת-קֶרְקָעִי.

עֲכָשׁוּ מִתִּיזָה מִמֶּנִּי בְּגִלּוֹי
הַתְּשׁוּקָה הַרוֹתַחַת, הַקְּדוּשָׁה,
הַחֲבוּיָה-עֲמֻקָּה, שֶׁל אָמִי.

(מיידיש: ב"ה)

מטיילים על עננים לבנים

תַּחַת מִשָּׂא רַגְלִים וְזִרְעוֹת שְׂרִירִיּוֹת
שֶׁכָּבְתִי כְּפִיתָה...
וּפְתָאֵם רְאִיתִי אוֹתְךָ וְאוֹתִי
מְטִילִים שְׁלוֹבֵי-זְרוּעַ עַל עֲנָנִים קָלִים.
גּוֹפֶךְ הִיָּה שְׂקוּף
כְּמוֹ עָנָן קָל,
אֶךְ שְׁפָתֶיךָ – אֲדָמוֹת,
רַכּוֹת-יְלֻדוֹתִיּוֹת – פָּרְחוּ עֲנָנוֹת.
וְעֲדִינוֹת, כְּשֵׁתִי פְסוֹת שָׁמַיִם כְּחָלִים
בְּעַד עֲנָנִים לְבָנִים,
הִסְתַּכְּלוּ בִּי עֵינֶיךָ.
פְּנִיךָ הָאֲנִינּוֹת וּדְמוּתְךָ
נִמְסוּ אֶט-אֶט עִם הָעֲנָנִים,
וְרַק שְׁפָתֶיךָ, כְּמוֹ מִבְּעַד לְצַעֲיִפִּים,
פָּרְחוּ אֵי-בֹזֵה בְּמִרְחָק.
חֲשֵׁתִי שָׁגַם אֲנִי נְמוּגוֹתִי
כְּמוֹ עָנָן לְבָן.

נוֹתְרוּ לָהֶן רַק שְׁפָתֶי.
וּגְלִיתִי אִיךָ בְּעַד עָנָן לְבָן
שׁוֹחוֹת אֶלִי
שְׁפָתֶיךָ הַרְכּוֹת-יְלֻדוֹתִיּוֹת, הָאֲדָמוֹת.

(מיידיש: מ"פ)

מות הנערה

מי הפשיל לפתע את הכתנת
וחשף את הרגלים העמומות?
כמה ישר תשכב ובלי בושה,
ובתשוקה ומתיקות היא תחיה דמומות.
מי מפתה אותה, מי מלטפה
ברגלה העמומה שנחשפה?
מי ליד מטת הנערה עומד?
מחפש למחזר אהוב נצב כעת
ליד מטת הנערה המות.

(מיידיש: מ"פ)

כאשר...

כאשר אותי נשקת חרש, וברך בזרועך עטפת,
פתאם בבת-אחת עיניך דממו.
אך זה לטפו ובחמן אותי אפפת,
ולפתע, כנארגות בקרח, נאטמו.

חשבתי שנתקפת איזו מחלה,
שכן נהיה אחר עד להתמיה מבטה,
נחלש כמו מיסורים, אבוד מבהלה,
ואת עצמי הזויתי חרש מאתך.

אבל חזק יותר אותי לפת כמו אבן,
ושתי עיניך התגלו לי מקרוב פתאם...
ומלכה הובן, לפי איך שהלם,
שאתה אוהב אותי כל-כך היום...

(מיידיש: מ"פ)

נשיקה

לא"נ גנסין

שְׁלוֹה אֶקְבִּיל בְּפָרְחִים אֶת פְּנֵי
כְּשֵׁיבּוּא אֶל עֵרִי וְאֵלֵי יְקָרְבִי,
וְעַל פְּנֵי תֵּאָרֵג שְׁלוֹת תִּמְיֵד
כְּשֵׁאת הַפָּרְחִים לוֹ אוֹשִׁיט,
אֲבָל אִם בְּלִילָה יָנוּם
אֶתִּי בְּצֵל קוֹרֵה אַחַת,
מִמְשַׁכְּבֵי בְּאֶפֶל אֶקּוּם,
אֲזַחַל אֶל מִטַּתוֹ כְּעֶכְבֵּר בְּלֵאט,
וּבֵין שַׁחלוּמוֹת טוֹבִים יַעֲרֹסְלוֹהוּ,
וּבֵין שִׁבְלֵהוֹת בְּשִׁנְתוֹ יִטְלֹטְלוֹהוּ,
שְׁלִי הוּא יִהְיֶה בְּשִׁכְבוֹ כְּזוֹה,
שְׁמִיכְתוֹ אֶפְשִׁיל וְאֶשְׁק לוֹ בְּחֹזֵה,
וְנִשְׁקֵתִי בְּצִמָּא אֶת דָּמוֹ תִּלְגֵּם,
וְיִהְיֶה לִּי כֹה קָל, כֹּה טוֹב פִּתְאֹם,
אֶהֱבֵתִי הַחֹלָה, הָעֲזוּבָה,
בְּדָמוֹ לְהַשְׁקִיט צְמָאוֹנָה מִתְאַוָּה.

(זה הנוסח שכתבה ציליה דראפקין בידיש בניו יורק ב-1917. מידיש: מ"פ)

מכתב אהבה

לא"נ גנסין

הִיִּיתִי רוֹצֵה לְכַתֵּב לְאִי־מִי
מִכְּתַב־אֶהֱבָה, מִכְּתַב־אֶהֱבָה.
"הָאֶהֱבָה" אֶת סִבְךָ שְׁרַשְׁיָה
אֶל מַעֲבֵה לְבִי תַחֲבָה.

הִיא צִמַח פְּרָאִי, דוֹקְרָנִי,
שׁוֹרְעָה רוּחַ סִתּוֹ עוֹבֶרֶת.

אוי לא, היא לא צמח, אהבתי,
היא נפש רכה, עירמה ועורת.

היא צמח עם דם וחיים,
שוקרע-נאבק ובוכה וצועק,
ופיו הזעיר מחפש, מסכן,
את השד הרחוק או הריק.

היצורון הרעב, אהבה,
מפרכס ובוכה ופניו מכחילות.
מי זרע אותו, מי ילדו?
מי נוסס לי בלב וקורע עד כלות?

הייתי רוצה לכתב לאי-מי
מכתב-אהבה, מכתב-אהבה.

(מיידיש: מ"פ)

אורחי

ברוך-הבא, ברוך-הבא, אורחי,
השלק מחייה הדחי,
את בגדיך הסר ונח
בביתי המואר והפתוח,
את ידיך, רגליך רחץ, והתיצב
אתי אל שלחני להתישב,
ורעבך השקט, ולצמאונה אמר די,
בשדי, בשדי...

(מיידיש: מ"פ)

פּרַח אָדוּם

חֲרָשְׁתִּי אֶת גְּנֵי הַבְּתוּלָה,
בְּלִלְתִּי בַעֲפֹר אֶת הַפְּרָחִים בְּכָל מְקוֹם,
אֶךְ פַּה־וְשֵׁם, בְּדַשֵּׁן שִׁפְזֹרְתִי בְּכָל גְּבוּלִי,
נוֹבֵט לוֹ מִתִּיפַח פְּרַח אָדָם.

בְּגַנְתִּי זָרַעְתִּי תַפּוּחֵי־אֲדָמָה
וְנִכְשְׁתִּי אֶת הַפְּרָחִים בְּכָל מְקוֹם,
אֶךְ בֵּין הַיְרֵקוֹת, כְּמוֹ נֶעַל־בַּיִת זְעוּמָה,
נוֹבֵט לוֹ חֲצוּף פְּרָחֵי הָאָדָם.

(מיידיש: מ"פ. שיר זה חותם את ספר השירים היחיד שפרסמה ציליה דראפקין בחייה, 'אין הייסן ווינט').